

- Ess. 4. c. 1.* Quomodo definitur? Resp. sic: Est Sacramentum executionum, *id est*, quod datur morituris, vt ex hac vita ad aliam mundi, & sine vilo inquinamento accedat.
- Num. 5.* Quæ est materia? Resp. Oleum ab Episcopo consecratum.
- Ibidem.* Quæ forma? Resp. Hæc, *Per istam sanctam Vnctionem indulget tibi Deus quidquid oculorum, siue narium, siue rædus vitio deliquisti.*
- Num. 9.* Quibus datur? Resp. In periculo vitæ constitutis.
- Num. 10.* Quæ partes vnguntur? Resp. Illæ in quibus sensus magis viget: à quo peccata procedunt, vt sunt oculi, aures, nates, os, manus, tenes, & pedes.
- Num. 11.* Quis Minister? Resp. Proprius Parochus.
- Num. 14.* Quis finis? Resp. Conferre agroti sanitatem animæ, & etiam corporis, si ita animæ expediat: conferre etiam homini omnia auxilia, quæ morituro sunt opportuna.
- Num. 12.* Quis bonus vsus? Resp. Sulcipere sine culpa mortali, cum fide, ac pietate.

De Sacramento Ordinis.

- Ibidem.* **Q**uid significat hoc nomen *Ordo*? Resp. dispositionem superiorum, & inferiorum rerum, quæ inter se ita aptæ sunt, vt vna ad alteram referatur: *id est*, *Ordo* significat, & disponit, quæ personæ in Ecclesia Dei sunt superiores, & quæ inferiores.
- Id. p. 7. 34.* Quomodo definitur? Resp. sic: *Est signaculum Ecclesie, per quod spiritalis potestas traditur Ordinato.*
- Ibidem.* Quæ materia? Resp. Illud quod ab Episcopo porrigitur
- Ibid. ar. 4.* Ordinato, vt tangatur ab illo.
- Quæ forma? Resp. Verba ab Episcopo prolata, cum materiam tangendam tradit.
- Num. 29.* Quis Minister? Resp. Episcopus.
- Num. 8.* Quis finis? Resp. Constituere Ministros in Ecclesia, qui sacras functiones rectè adimpleant.
- Num. 34.* Quis effectus? Resp. duplex, vnus est character, quo traditur potestas sacras functiones peragendi: alter gratia, qua Minister fit dignus, & idoneus ad vtendum illa potestate, & ad sacras functiones peragendas. Reliqua de Ordine, veluti de numero, distinctione, vsu, functionibus, &

illis expedit videre vbi agitur de Sacramento Ordinis: da gratia verò, & caractere dictum est initio huius compendii.

De Matrimonio.

- N**omea Matrimonii à quo desumptum est? Resp. A *Num. 2.* matre, quia femina nabit, vt fiat mater.
- Quomodo definitur? Resp. sic, *Matrimonium est viri, & mulieris maritalis coniunctio inter legitimæ personæ, in diuiduam vitam consuetudinem retinens.*
- Quot modis consideratur *Matrimonium*? Resp. dupli. *Num. 9.* circiter, nempe vt est officium naturæ, & sic fuit ante Christum, & modò est apud infideles: alio modo vt est Sacramentum: & sic modò datur inter fideles.
- Quomodo definitur hoc Sacramentum? Resp. sic: *Est maritalis, & sacramentalis coniunctio inter legitimæ personæ in diuiduam vitam consuetudinem retinens.*
- Quæ est materia? Resp. legitimæ personæ, *id est*, vir & mulier, quos Ecclesia non inhabilitat ad illud contrahendum.
- Quæ forma? Resp. Sacramentalis, & maritalis coniunctio, vel obligatio, seu vinculum, & nexus.
- Quis finis? Resp. primò, sanctificatio mariti, & vxoris: secundo, maritalis, & charitativa, & Christiana vnio inter illos: tertio, legitima filiorum procreatio, eiusdem prolis virtuosæ, & pia educatio. 1. mutus amor, & mutua officia inter coniuges. 6. vitatio fornicationis.
- Quis effectus? Resp. gratia, cuius virtute omnia dicta obtinentur.
- Quid effectus? Resp. consensus conjugum expressus per verba de præsentibus, & consequenter ipsi coniuges suo consensu coniunguntur, & obligantur se.
- Præsentia Parochi est necessaria? Resp. post Conc. Trid. necesse est quod Parochus sit præsens, & duo testes, & alioquin Matrimonium erit clandestinum, & nullum.
- Quis bonus vsus Matrimonii? Resp. de hoc, & de aliis dicitur in tractatu de ipso. vbi poterunt illa videri.
- Si quid lectori in his obsecrum, vel nimis breue videretur, videat in lectionibus vbi tractatur de illa materia, & ibi magis distinctum reperiet.

Potest dari exemplum? Resp. Potest: Evangelium, in quo agitur de iudicio, reductus ad septimum articulum, *Egij venturus est iudicare*, &c. Idem de Passione, & Resurrectione, & Incarnatione. Cum verò scriptura loquitur de virtutibus & vitis, ad præcepta locus ille re-
ducitur debet. Cum loquitur de beneficiis, gratis, promissionibus, ad Orationem Dominicalem. Cum de iustificatione, gratia, & remissione peccatorum, ad Sacramenta, atque ita de aliis fieri potest.

De modo doctrinam Evangelicam explicandi.
Num. 23.

Num. 22. Quid expedit circa modum docendi considerare? Resp. Primum caput seu capacitatem auditorium: secundò, modum, seu illorum utilitatem.

Num. 16. Et sine magno momenti huic capacitati se accommodare? Resp. Catech. ait, maximi.

Num. 12. Quomodo cognoscitur hæc capacitas? Resp. Observando ætatem, ingenium, mores, & conditionem auditorium.

Num. 11. Quanam est differentia inter capacitatem vnius & alterius? Resp. Primum, aliqui sunt incipientes, & veluti modò geniti infantes, qui lacte opus habent, & illis prima, & simpliciora fidei rudimenta sunt explicanda: secundò, alii sunt veluti adolescentes, seu proficentes, qui solidiori verbo, & doctrina opus habent: tertio alii sunt perfecti, seu capaces doctrinæ perfectioris.

Ibidem. Parochus debet se accommodare sapientibus, & incipientibus? Resp. Apostolus, ita fieri debet.

Ibidem. D. b. tunc omitti instructio parvulorum, ut exercitatus maior doctrina subministraret? Resp. Vtrique debet satisfieri, sed maioris est necessitatis instructio parvulorum.

Ibidem. Si Parochus molestus sit humiliora docere, quid facere debet? Resp. Contemplari Christum, qui in medio fratrum factus est tanquam nutrix fovens filios suos; & eius exemplo ad humiliora docendum se excitare.

Num. 13. Quis modus tenendus, ut doctrina utilis, ac fructuosa sit? Resp. Primum debent omitti inutilis, & curiosæ questiones, necnon alia vitiositate carentia: secundò, illa sunt proponenda, quæ ad veram pietatem animos auditorum,

valeat excitare: tertio, tali modo, & affectu illa proferre, ut in intimis cordibus imprimantur. Demum ita esse habeat, ut omnes Christo iustificari & seipsum fidelem ministrum præbeat, ut dignus sit ut super multa in regno Christi constituatur.

TRACTATIO CATECHISMI,
In Symbolum Apostolorum.

Tota tractatio Catechismi in quot partes divisa est? Præfat. Resp. In quatuor. Prima est de Symbolo. Secunda, Num. 17. de Sacramentis. Tertia, de lege Dei. Quarta, de Oratione Dominicali.

Cur ita divisa est? Resp. Quia summa doctrinæ Evangelicæ à majoribus ad hæc capita reducta est? Hanc autem Doctrinam more majorum docere Catechismus intendit.

Quare primò loco posita est doctrina de Symbolo? Num. 18. Quia sicut cognitio intellectus præcedit operationem voluntatis, ita cognitio veritatum fidei, quæ in Symbolo continetur, debet præcedere disciplinam morum, quæ in Sacramentorum vtu, in observantia divinæ legis, & in Oratione Dominicali posita est.

Quid in hac parte tractat Catech. Resp. Primum agit de fide: secundò, de Symbolo: tertio, singulos articulos Symboli declarat, & explicat.

Cur agit de fide? Resp. Quia in Symbolo continetur summa eorum quæ per fidem cognoscuntur, & credi debent; ideo tractatio de Fide, & Symbolo disjungenda non erit.

De Fide, Doctrina Catechismi.

Quid tractat Catechismus de fide? Resp. Primum, Quomplex sit secundò quid sit: tertio de illius necessitate: quarto de illius certitudine: quinto de gradibus ipsius: sexto, de actibus: septimò, de obiecto.

Quot modis accipitur fides. Num. 2.

Fides quot modis accipitur? Resp. Duobus, nempe pro actu credendi, & est idem, quod credere, seu habere fidem alieni: secundò pro virtute, seu habitu credendi, & hoc modo hic accipitur à Catechismo.

Quotplex est fides? Resp. Duplex, alia humana, Part. 1. c. 1. qua creditur homini, veluti humanæ historie; aut humana Num. 1.

quæ pro illius salute necessaria sunt.

Præf. n. 1. Quid continet doctrina revelata? Resp. Myſteria, quibus homo æternam ſalutem conſequi poteſt.

Quænam ſunt iſta myſteria? Reſp. Myſterium Incarnationis Chriſti, & Paſſionis illius. In his enim fundamentum & medium noſtræ ſalutis poſitum eſt.

De neceſſitate doctrina revelata.

Num. 3.

Num. 1. **M**ENS, ſeu intellectus hominis, poteſtne investigare per ipſum, & naturali virtute multa, quæ ad reum divinum pertinent cognitionem? Reſp. Poteſt, ſed magno labore & diligentia.

Ibidem. Poſſetne intellectus hominis naturali lumine illuſtratus obtinere cognitionem illorum, quibus æterna ſalus comparatur? Reſp. Ait Catech. maximam dictionum partem naturæ lumine cognoſcere, aut cernere nunquam potuit, & illud verbum, *Maximam*, eſt notandum.

Ibidem. Nonne per creaturas inviſibilia Dei, ut ait Apoſtulus, cognoſci poſſunt? Reſp. Aliqua, ait Cat. per creaturas de Deo cognoſcuntur, ſed per illas nequimus cognoſcere myſterium noſtræ Redemptionis.

Ibidem. Myſterium noſtræ Redemptionis ſemper fuit abſconditum? Reſp. Quod attinet ad lumen naturale, ut ait Apoſtulus, ſemper à ſæculis, & generationibus abſconditum fuit.

Conc. ſeſ. 1. c. 16. Cur ita abſconditum eſt? Reſp. Quia adeo humanam intelligentiam ſuperat, ut nullo ſtudio homo per ſcipſum ad illius cogni-tionem venire poſſet.

Num. 2. Homo ſine dicti myſterij cognitione ſalvari poteſt? Reſp. Non, quia fides in Chriſtum omnino ad ſalutem neceſſaria eſt.

Num. 1. Cum fide, & cognitione dicti myſterij homo poteſt ſalvari? Reſp. Poteſt. Quia propter æternam ſalutem homo imprimis conditus, atque ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creatus, mediante dicto myſterio ſalvari poteſt.

Ibidem. Solus Deus poterat hoc myſterium manifeſtare? Reſp. Solus, quia ſibi ſoli cognitum erat.

Ibidem. Quibus manifeſtavit? Reſp. Sanctis, quibus voluit divitiis gloriæ ſuæ revelare.

De modo, quo à Deo doctrina revelata eſt. Num. 4.

Quoniam modo Deus revelavit ea, quæ ab æterno in illo Num. 1. abſcondita? Reſp. Verbo, & lumine.

Quomodo eſt hoc? Reſp. Duo in revelatione conſiderantur, unum eſt verbum Dei, aliud eſt lumen ſupernaturale, quod dicitur lumen fidei, per quod intellectus hominis illuſtratur, & elevatur, ut ſupernaturales veritates cognoſcere poſſit.

Qua ratione divina ſapientia per verbum Dei manifeſtatur? Reſp. Sicut homines ſapientiam ſuam in mente occultatam verbis, & locutione aperiunt, & manifeſtant: Ita Deus verbis à ſe prolatiſ ſapientiam ſuam revelat.

Quomodo cum hominibus loquitur Deus? Reſp. Olim Num. 2. per Prophetas ante Chriſtum; nunc poſt Chriſti adventum in ipſo, & in Apoſtoliſ eſt locutus.

De verbo Dei. Num. 5.

Vbi continetur doctrina à Deo revelata? Reſp. In verbo Num. 12. Dei, ait Conc. & Catech. ſeſ. 4. n. 3.

Cur hoc? Re. Quia ſapientia in Deo abſcondita per ſolus illius verbum manifeſtatur.

Quæ ſunt verba Dei? Reſp. Illa, quæ Deus locutus eſt, ſive in Pliio, ſive in Prophetis, ſive in Apoſtoliſ.

De Veteri, & Novo Teſtamento. Num. 6.

Vbi continentur verba, quæ Deus locutus eſt? Reſp. *Seſſ. 4. c. 1.* In Veteri, & novo Teſtamento.

Quid eſt vetus Teſtamento? Reſp. Sunt illa verba quæ *Ibidem.* Deus ante Chriſti adventum locutus eſt.

Qui libri continentur in Veteri Teſtamento? Reſp. Illi, quos enumerat Concilium Trid. ſeſſ. 4. nempe Genetiſ, Exodus, &c.

Quinam pertinent ad Novum Teſtamento? Reſp. Libri *Ibidem.* ab eodem Concilio numerati, nempe quatuor Evangelia, Actus Apoſtolorum, Epistolæ Canonice, & Apocalypſis.

Suntne æqualiſ authoritatiſ Veteriſ, & Nouum Teſtamentum? Reſp. Ait Concilium, ſunt; quia in utroque idem Deus locutus eſt.

De Evangelio. Num. 7.

Ibidem. Quomodo appellatur verbum Dei prolatum in Novo Testamento? Resp. Evangelium.

Quid significat Evangelium? Resp. Bonum nuncium.

Ibidem. Quomodo definitur Evangelium? Resp. Ex Concilio sic: *Est tanquam fons omnis, & salutaris veritatis, & morum disciplina, quod Christus proprio ore primum promulgavit, deinde per suos Apostolos omni creatura predicari iussit.*

Ibidem. In hac definitione continenturne quatuor causæ Evangelii? Resp. Continentur.

Ibidem. Quoniam est materia Evangelii? Resp. Primum, veritates fidei, *id est* illa doctrina, quæ illuminat, & dirigit intellectum circa ea, quæ credere, scire, & cognoscere debet; secundo, disciplina morum, *id est*, illa doctrina, quæ præceptis, consiliis, promissionibus, minis, & aliis instruit, & dirigit, & adjuvat voluntatem ad bonas operationes, & bonos mores.

Ibidem. Quoniam est forma? Resp. Esse fontem omnis veritatis fidei, & disciplinæ morum. Item illa promulgatio, & prædicatio, quæ dicta est.

Ibid. Quæ est causa efficiens illius? Resp. Primum Christus, qui ore proprio illud promulgavit; deinde Apostoli, eanquam ministri Christi. Isti enim à Christo missi, & à Spiritu sancto offari Evangelium prædicarunt.

Ibid. Quis finis? Resp. Salus hominum: Ided dicitur fons salutis yditatis, &c. Salutare enim est illud, quod salutem effere potest.

Ibid. Omnes veritates ad salutem hominum pertinentes continentur in Evangelio? Resp. Omnes, Conc. enim ait: *Omnis, & salutaris veritatis, &c.*

De verbo Dei scripto, & non scripto, seu de Scripturis, & traditionibus. Num. 8.

Ibid. IN Evangelio reperitur verbum Dei scriptum, & non scriptum? Resp. reperitur.

Quid est verbum Dei non scriptum? Resp. Est illud, quod à Deo sola voce sine scriptura prolatum est.

Quid est verbum Dei scriptum? Resp. Est illud quod à Deo per scripturam prolatum est.

Quomodo appellatur verbum Dei scriptum? Resp. Sa- *Ibidem.*
era Scriptura.

Quomodo appellatur verbum Dei non scriptum? Resp. *Ibidem.*
Divina traditio.

Christus promulgavit Evangelium verbo scripto, an *Ibidem.*
non scripto? Resp. Non scripto.

Apostoli quoniam verbo Evangelium prædicarunt: *Ibidem.*
Resp. Partim scripto, partim non scripto. Aliqui enim Apostoli nihil scriptum reliquerunt. Aliqui partim scriptura, partim simplici verbo Evangelium docuerunt.

Quodnam verbum est maioris auctoritatis, scriptum an *Ibidem.*
non scriptum? Resp. Ait Conc. sunt æqualis, quia utrumque verè est verbum Dei.

De sacra Scriptura. Num. 9.

Quid est sacra Scriptura? Resp. Est verbum Dei, quod *Ibidem.*
scriptum est.

Vbi in Evangelio continetur hoc verbum? Resp. In quatuor Evangelii, in Actibus Apostolorum, in Epistolis *Ibidem.*
canonicis, & in Apocalypsi, vt dictum est.

Decreta Summ. Pontificum, & Conciliorum, necnon libri Doctorum Ecclesiæ, suntne sacra Scriptura? Resp. Non, sed ex illa, & traditionibus sunt derivata.

De Traditione divina. Num. 10.

Quid est Traditio divina? Resp. Est verbum Dei non *Ibidem.*
scriptum.

Quid docet hæc Traditio? Resp. Ait Conc. idem quod *Ibidem.*
sacra Scriptura, nempe Veritates Fidei, & Morum disciplinam.

Traditiones à quoniam sunt derivatæ? Respond. Ait *Ibidem.*
Concil. Traditiones ab ipsius Christi ore acceptæ sunt ab Apostolis, vel eidem à Spiritu sancto dictatæ fuerunt.

Quomodo in Ecclesia conservantur? Resp. Ait Concil. *Ibidem.*
conservantur continua successione, quasi per mandis traditionem; sicut enim aqua fluminis à primo fonte fluens continua successione per alveum currit; ita doctrina à Christo, & ab Apostolis derivata, omnia tempora quasi continuo cursu petra transit.

In quibus potissimum reperiantur Traditiones? Resp.

In multis, sed precipue in his, quæ opere ipso exercentur, veluti in sacramentis, & similibus. Talia enim melius, & facilius voce, & opere præsentibus, quam libris, & scripturis absentibus proponuntur.

SACRAM.

Quoniam modo est hoc? Resp. Apostoli septem ministrabant Sacramenta iuxta formam, & modum à Christo illis prescriptum; & dum ministrabant, aliis dicebant, sic & non aliter Christus præcepit illa ministrare; idem curabant, vt ubique ita ministrarentur, ex quo introducta est consuetudo illa sic, & non aliter administrandi. Idem in traditione talis consuetudo firmata est.

De divisione doctrinae revelatae. Num. 11.

In Præfat.

Num. 11.

Ibid.

Conc. sess. 4.

cap. 1.

Doctrina, quæ in Scriptura, & Traditionibus continetur, potest dividi, & ad capita quædam reduci? Resp. Potest.

Quomodo sit hæc divisio? Resp. Conc. Trid. dividit illam in duas partes: prima continet veritates fidei, quæ intellectum dirigunt ad credendum; & secunda disciplinam morum, quæ instruit voluntatem ad operandum. Hanc secundam Catech. subdividit in tria capita: primum continet ea, quæ debent fieri, vt gratia, sine qua homo non potest salvari, obtineatur; & in hoc agitur de Sacramentis quæ media sunt ad hanc gratiam obtinendam. Secundum explicat ea, quæ pertinent ad bonum usum gratiæ obtentæ, seu ad conservandam, & augendam illam per bona opera, & in hoc agitur de præceptis, & lege Dei. Tertium declarat, quænam debeant desiderari, sperari, & peti; & de hoc in Oratione Dominicali tractatio est: Atque ita ad quatuor tantum capita omnis doctrina in Evangelio revelata reduci potest. Primum est Symbolum Apostolorum: secundum, Sacramenta: tertium, Lex Dei: quartum, Oratio Dominicalis. Et hæc divisio, ait Catech. à maioribus accepta est.

Num. 11.

Potestne reddi ratio huius divisionis? Resp. Potest. Cum enim istæ tres virtutes, Fides, Spes, & Caritas sufficiant ad salutem; & Evangelium doceat ea, quæ ad hanc salutem opportuna sunt, sequitur quod tota illius doctrina ad dictas virtutes reduci possit. Cum ergo Symbolum Apostolorum doceat ea, quæ pertinent ad fidem; Oratio Dominicalis, quæ ad spem; Reliquum erat, vt de charitate doctrina traderetur. Duo autem ad charitatem, quæ idem

est, quod gratia, pertinebant. Primum, quomodo gratia, & charitas obtineatur. Secundum quomodo obtenta conserventur, & augeantur, seu de bono vii illius. Primum respicit Sacramenta. Secundum præcepta, & legem Dei. Ideo alata divisio admodum rationalis est.

De Doctore & doctrinae revelatae. Num. 12.

IN præfatione Catech. tractatur de eo, qui doctrinam Num. 11. revelatam docere debet? Resp. De hoc principaliter &c. tractat.

Cur hoc? Resp. Quia potissimum ad Parochos, qui hanc doctrinam debent decere, hoc opus Catechismi directum est.

Quid tractat de tali Doctore? Resp. Primum, necessitatem: secundum, qualitatem: tertium, Libros: quartum, modum docendi.

De necessitate Doctores. Num. 13.

ESTNE necessarium vt semper in Ecclesia sit, qui hanc Num. 12. doceat doctrinam? Resp. Catech. ait: Semper necessaria fuit ad æternam vitam consequendam Doctores legitimi fideles opera, ac ministerium.

Omnis Doctor indifferenter potest munus docendi Num. 13. exercere? Respond. Catech. ait, non, sed legitimus esse debet.

An quæcumque opera in docendo sufficiat? Resp. Catech. *Ibidem.* ait, non, sed debet esse fidelis.

Cur talis Doctor est necessarius? Resp. quia Apostolus *Ibidem.* ait: *Quomodo audient sine predicante.*

Deus in adventum Christi semper tales Doctores hominibus dedit? Resp. ait Catech. Ab origine mundi dedit: *Multifariam enim, multisque modis locutus est Patribus in Prophetis.*

Christus fuitne Doctor huius revelatæ doctrinæ? Resp. Num. 13. fuit, & à Deo hominibus datus.

Omnesne teneatur illum audire? Resp. Pater in monte Thabor iussit, vt ab omnibus audiretur.

Christus alios instituit Doctores? Respond. Instituit, *Ibidem.* Alios enim dedit Apostolos, Prophetas, Pastores, & Doctores.

Post mortem Apostolorum, manente in Ecclesia Do- Num. 14. *Ibidem.*

doctores huius doctrinae? Respondeo: Manent, quia Apostolis, & Pastoribus à Christo iussit tunc successerunt legitima successione alii, qui eorum docendi, & alia præstandi munus obiter.

De qualitate Doctoris. Num. 14.

Num. 4. **D**OCTOR, qui non est legitimus, habetne auctoritatem docendi verbum Dei? Resp. Nequaquam.

Idem. Quinam est legitimus? Respond. Ille qui legitima successione succedit Apostolis, & Pastoribus à Christo institutis.

Idem. Legitimi Doctores quam habent auctoritatem? Resp. Explicandi fidelibus verbum Dei.

Idem. In hoc munere gerunt personam Christi? Resp. Gerunt. Idco Christus ait: *Qui vos audit, me audit? Qui vos spernit, me spernit.*

Idem. Christus modò legitimis Doctoribus assistit? Resp. De his potissimum intelligitur illud dictum à Christo: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.*

Idem. Verbum legitimi Doctoris debetne accipi, vt verbum Christi? Respond. Cùm docet, vel explicat doctrinam in verbo Dei contentam, tanquam verè verbum Christi accipi debet.

De regula cognoscendi legitimum, & non legitimum Doctorem. Num. 15.

Num. 4. **P**ROCTERNE dati regula ad discernendum, quisnam sit, vel non sit legitimus Doctor? Resp. Potest.

Idem. Quanam est? Resp. Ex duobus cognoscitur, nempe auctoritate, & opera.

Idem. Quomodo auctoritate? Resp. Ille, qui non habet auctoritatem, non est legitimus: qui habet auctoritatem docendi, legitimus quoad hoc erit.

Idem. Quinam habent auctoritatem? Resp. Illi, qui legitima successione docendi munus obtinuerunt: tales autem sunt, qui à Rom. Pontifice, qui est legitimus Petri successor, vel mediate, vel immediate facultatem obtinuerunt.

Num. 2. *4. & 5.* Quomodo ex opera & ministerio cognoscitur? Resp. Ille, qui habet auctoritatem docendi, si fidelem operam præstet, sanam & incorruptam doctrinam tradendo, legitimus doctor dicitur; si secus, non erit talis.

Num. 5. Hæretici conuocatos sunt illegitimi Ministri? Resp.

Omniò, tum quia auctoritatem non habent: tum quia fidelem operam non præstant, de illis enim intelligitur: *Num. 2. Non misistam Prophetas, & ipsi currabant.*

De fidei opera Doctorum legitimorum. Num. 16.

Num. 5. **P**Rædicatio divini verbi in Ecclesia debetne semper haberi? Resp. ait Cat. nunquam debet intermitteri. Qualis esse debet? Resp. Primò debet continere doctrinam sanam, & incorruptibilem.

Ibidem. Secundò, debet esse talis, vt fructuosa in populis sit. Tunc hæc prædicatio debet fieri maiori diligentia, cum populi ab Hæreticis per falsam doctrinam depravantur? Resp. Sicut cùm lupus oves rapere conatur, pastor magis debet curare gregem: ita cùm in populis corrupti mores, vel corrupta doctrina introducuntur, operâ legitimi Doctoris in vera doctrina, & sana morum disciplina magis opus est illos conservari & contineri.

De libris sanam doctrinam continentibus. Num. 17.

Num. 6. **A**D hanc doctrinam explicandam libri absque defectu sunt accipiendi? Resp. nullo modo.

Ibidem. Debetne maxima cautio adhiberi in his libris delendis? Resp. debet, cum præcipuè hæreticis quibusdam libellulis multis multas hæreses dilectissimas.

Qui libri sunt maxime adhibendi? Resp. Conc. Trid. & N. 7. & 8. Cat. Romanus.

Ibidem. Cur isti? Resp. Quia si leliciter docent, & legitimam docendi auctoritatem habent. Penes enim Concil. gen. legitima docendi auctoritas est. Cath. autem tum decreto Conc. Trid. tum iussu summi Pontif. editus est.

Concil. complerè tractat de doctrina revelata? Resp. *Num. 7.* Cat. ait: Graviora tantum quædam Catholicæ doctrinæ capita determinate intendit.

Intentio Concilii fuit, vt omnes legitimi Pastores, & Doctores doctrinam ex Cat. haurirent, & iuxta illam populos erudirent? Resp. ita ait Cat.

Cat. tradit doctrinam sufficientem ad usum legitimi Doctoris? Resp. tradit.

Quare Conc. Trid. decrevit, vt fieret Cat. Resp. ad hoc *Num. 8.*

ut omnes idem dicerent, ac docerent: *id est*, ut in toto si leli populo eadem doctrina haberetur.

Num. 9. Catech. subtiliter explicat omnia Christianæ fidei dogmata, seu omnes scolasticæ Theologiæ materias, & tractationes? Resp. Non.

Ibidem. Quænam ergo explicanda proponit? Resp. Primò, ea quæ ad fidelium captum accommodata sunt: secundò, illi quæ à Pastoribus, & legitimis Doctoribus sunt explicanda, ut suo muneri satisfaciant: talia enim sunt, quæ à fidelibus debent sciri.

De modo dicendi Evangelicam doctrinam.

Num. 18.

Num. 9. & 10. Expediunt, ut Parochi, seu legitimi Doctores, aut Concionatores sciant modum, quo Evangelicam Doctrinam docere debent? Resp. Necessarium est.

Num. 10. Quis est iste modus? Resp. Parochus debet sibi proponere tria: primò finem, quem in dicendo habere debet: secundò medium, quo talem finem consequi possit: tertid vsum dicti medij, *id est*, qua ratione per medium propositum finem valeat obtinere.

De fine Doctoris legitimi, seu Parochi.

Num. 19.

Num. 10. Quem finem Parochus sibi proponere debet? Resp. Docere omnem scientiam, quam homo fidelis pro sua salute consequenda habere debet.

Ibidem. Sufficiunt habere pro fine explicare tantum partem di-
ctæ scientiæ? Resp. Non, quia ut munus suum adimpleat, totam scientiam opus est explicare.

De scientia qua ab homine Christiano haberi debet.

Num. 20.

Ibidem. Omnis scientia, quæ ab homine Christiano haberi debet, potestne reduci ad vnum aliquod caput? Resp. Potest.

Ibidem. Quodnam est illud? Resp. ait Cat. ad hoc reducitur. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.*

Ibidem. Quod continent ista verba? Resp. Duo, vnum est cognitionem, seu scientiam Dei, & Christi esse necessariam ad vitam æternam consequendam: secundò, esse sufficientem, quia ait, per illam vitam æternam obtineri.

Quomodo

Quomodo cognoscitur Christus? Resp. Fide, Spe, & *ibidem*.
Charitate.

Qua ratione cognoscitur Fide? Respond. Si certa fide credatur, quod Christus sit Filius Dei, & pro nobis sit crucifixus, & per mortem crucis propitiatio sit pro peccatis nostris.

Quomodo cognoscitur Spes? Resp. Sperando, quod virtute passionis illius possimus saluari. *Ibidem.*

Quomodo Charitate? Resp. Primò observando mandata ipsius. Secundò, & est idem cum primo; summo affectu, & amore Deo, necnon Iesu Christo eius Filio adhaerendo; in hac enim Dei dilectione amor quoque proximi continetur.

De intentione Ecclesiastici Doctoris.

Num. 21.

Quam intentionem debet habere ille, qui fidelem *Ibidem.*
populum docet? Resp. Sequentem.

Primò suo ministerio excitare fideles ad actum fidei, *id est*, ad credendum in Iesum Christum crucifixum, ita vt summo affectu cupiant cognoscere, & scire illum. *Ibidem.*

Secundò excitare ad sperandum ipsum, quia pro nobis mortuus est, vt per ipsum salvi essemus. *Ibidem.*

Tertid provocare eosdem ad immensam erga Deum charitatem, & observantiam mandatorum Dei, ad proximi dilectionem, ad vitam non in otio, & delictis, sed in operibus bonis, atque virtutibus degendam. In his enim Charitas Christi posita est.

De modo quo doctrina revelata tradenda sit.

Num. 22.

Quodnam est medium quo doctrina revelata propo- *Num. 22.*
ni debet? Resp. Evangelium.

Cur hoc? Resp. Quia in verbo Dei, quod ore proprio *Ibidem.*
Christus protulit, talis doctrina est.

Quomodo Parochi hoc medio vtentur? Resp. Debent *Num. 23.*
aliquem locum Evangelii, vel Scripturæ accipere expli-
candum. Sententiam autem talis loci, vel ad Symbolum,
vel ad Sacramenta, vel ad præcepta Dei, vel ad orationem
Dominicalem reducunt: sic illum iuxta doctrinam expli-
cabunt Catechismi.

Omnia loca sacre Scripturæ ad dicta quatuor reduci *Num. 23.*
possunt? Resp. Omnia.



DOCTRINA
CAT. ROMANI
IN SYMBOLVM
Apostolorum.

De Editione, & inscriptione
Catechismi.



Quid significat hoc nomen, *Catechismus*? Resp. Instructionem.

Cur dicitur *Romanus*? Resp. Quia Romæ editus est.

A quibus fuit compositus? Resp. A Patribus, quibus à sacro Concil. Trid. mandatum erat.

Cur dicitur editus ex Decreto sacrosancti Conc. Trid. Resp. Quia dictum Concilium non solum decrevit, ut fieret, sed Patres etiam delegit, qui facerent.

Quare dicitur editus iussu Pii V. Pontificis Maximi? Resp. Quia iussit, ut ederetur.

Conferme hoc illi magnam auctoritatem? Resp. Maximam: Auctoritas enim Concilii Generalis & Sum. Pontificis in Ecclesia maxima est.

Quid continetur in Catechismo? Resp. Summa Evangelicæ doctrinæ.

Cur dirigitur ad Parochos? Resp. Quia ipsi potissimum hanc doctrinam docere debent.

Quare inferibitur instructio? Respond. Quia instruit

Parochos, quomodo hanc doctrinam docere debeant.

Omnes Confessores, Concionatores, Lectores, Sacerdotes, & Clerici huic doctrinæ studere debent? Resp. Omnino id facere conveniens est.

Expeditne, ut faciliori ratione doctrina Cat. proponatur? Resp. Expedit, ne difficultate quis possit excusari, quo minus illi studendum non sit.

De Præfatione in Catechismo.

IN quot partes dividitur Catechismus? Resp. In duas, nempe in Præfationem, & Tractationem. Præfatio est brevis. Tractatio autem totum comprehendit opus.

Cur facta est Præfatio? Resp. Ut lector reddatur docilis, & cupidus doctrinæ hic explicatæ.

De quantum te agit in Præfatione? Resp. Primum, de doctrina revelata: secundò, de doctore illius.

De doctrina divinitus revelata.

Num. 1.

Quid docet Cat. de doctrina revelata? Resp. Quatuor.

Primum, quid sit.

Secundò, eius necessitatem.

Tertiò, in quo continetur.

Quartò, illius divisionem.

Quid sit revelatio, & doctrina revelata.

Num. 2.

Quid est doctrina? Resp. Est sapientia à doctore, vel Ex præfat. docente proveniens. Num. 1.

Quid est doctrina revelata? Resp. est doctrina per revelationem data. Ibidem.

Quid est revelatio? Resp. Est *occulta, & supernaturalis veritatis manifestatio*. Velare enim est quasi velo occultare: Revelare est quasi velum, quo res occultabatur, levare: propterea, cum veritates supernaturales nobis occultæ, atque velatæ sint, illarum manifestatio dicitur revelatio.

A quoniam sit revelatio? Resp. A Deo veritates super-naturales docente atque manifestante.

Propter quid Deus revelat? Resp. Ut homini manifestet Ibidem.

nis scriptoribus. Alia divina, qua creditur Deo, & sacrae Scripturae.

Quid sit fides divina. Num. 3.

Ibidem. Quomodo definitur fides, qua creditur Deo? Resp.

Ibidem. a e. h. duas affert definitiones, Prima est: Fides est virtus, per quam assentimus iis, quae sunt divinitus revelata, id est, fides facit, ut credamus iis, quae à Deo sunt revelata, nempe doctrinae per scripturam aut traditiones revelatae.

Ibidem. Secunda definitio est talis: Fides est virtus, per quam id ratum habemus, quod à Deo traditum esse sanctissima matris Ecclesiae auctoritas comprobavit: id est, per fidem credimus ea quae sancta mater Ecclesia testatur à Deo fuisse revelata: & hac definitio est eadem cum priori.

Ibidem. In hac definitione quoniam explicantur? Resp. tria, primo habitus: secundo actus: tertio obiectum. Habitus est ipsamet fides, quae est habitus à Deo infusus, & in ipso est vis, seu virtus, qua homo habilitatur, ut Deo credat. Actus est credere, seu assentiri, seu ratum habere. Obiectum est doctrina revelata, sed à Deo tradita, Modò tamen Ecclesia testetur, quod à Deo tradita sit.

Ibidem. Fides facit nos credere doctrinae revelatae, antequam sciamus quod sit revelata? Resp. Non.

Arg. ibid. Cur hoc? Respond. Quia non tenemur credere iis, quae dicuntur dicta à Deo, nisi sciamus, quod sint dicta ab illo; si enim Sathanas fingat se esse Deum, non est illi credendum.

Ibidem. Quomodo certò scimus, quod Deus aliquid dixerit aut revelaverit? Resp. Tunc tantum, cum sancta mater Ecclesia ita esse affirmat.

De necessitate Fidei. Num. 4.

Ibidem. Fides est necessaria ad salutem? Resp. Catech. probat auctoritate & ratione, quod necessaria sit.

Ibidem. Quoniam auctoritate? Resp. Illa Apostoli. *Sine fide impossibile est placere Deo.*

Ibidem. Quomodo ratione? Resp. sic: Finis hominis est beatitudo supernaturalis, quae in visione divinae essentiae consistit hunc finem non potest homo per venire, nisi per media supernaturalia: sine cognitione autem finis, & mediarum, homo nihil efficere potest, ut delecta beatitudinem con-

sequatur: quod autem supernaturalis est, ab homine virtute naturali cognosci non potest. Igitur est necessarium aliquod lumen supernaturalis à Deo concessum, per quod dictorum habet cognitionem, & hoc praestat fides, idè ad salutem omnino necessaria est.

De eruditionis fidei. Num. 5.

Ibidem. Cognitio, quae per fidem obtinetur, certa est? Resp. Certissima.

Cur ita certa? Resp. Quia Deus ipsamet veritas est, veritas autem non potest mentiri: idè nulla potest esse dubitatio in iis, quae à Deo dicta sunt.

Fides, quae habetur hominibus, aut humanae historiae, est omnino certa? Resp. Omnis homo est mendax, ait Propheta, idè in dictis ab homine, ut homo est, plena certitudo esse non potest.

De gradibus Fidei. Num. 6.

Ibidem. Fides habetne plures gradus? Resp. Habet. Quid est habere plures gradus? Resp. Est quod si des maior sit in uno, quam in alio.

Datur hæc differentia? Resp. Datur; Christus enim aliquando dixit, Vir modicæ fidei quare dubitasti. Aliquando, Magna est fides tua. Vbi autem reperitur magnum, & parvum, ibi gradus, & differentia ponenda est.

Fides potestne augeri? Resp. Potest, Apostoli enim dixerunt: *Adauge nobis fidem.*

Fides cum operibus, & charitate estne maior illa, quae sine ipsis existit? Resp. Est.

Isti gradus fidei dicuntne essentialem illius differentiam? Resp. Non, sed dicti omnes gradus eiusdem generis, & essentiae sunt, & illis convenit iam allata definitio; differunt tantum in ratione magis, & minus.

De actibus Fidei, seu de fine illius. Num. 7.

Arg. ibid. Finis, & effectus Fidei possuntne accipi pro eodem? Resp. Possunt, Fides enim idè datur, ut per illam actus fidei à fidelibus eliciantur.

Qui sunt actus fidei? Resp. Alii sunt interni, alii externi.

Qui sunt interni? Resp. Primus, credere Deum: Secundus, credere Deo; Tertius, credere in Deum.

Art. 2. ib. Quid est credere Deum? Resp. Est credere Deum esse.
Ibidem. Quid credere Deo? Resp. est credere his, quæ à Deo dicta, vel revelata sunt.

Art. 1. n. 1. Quid est credere in Deum? Resp. Est summo affectu credere in ipsum, tanquam in ultimum finem.

Art. 1. n. 1. Qui sunt actus fidei externi? Resp. Vnus est ore confiteri, quod sit verbis, vel scriptis, vel non scriptis, alius est opere profiteri, veluti suscipiendo Baptisimum, vel subeundo martyrium, vel faciendo ea, quæ Christi fideles facere solent.

Præfat. Isti actus fidei ad quid deserviunt? Resp. Primò, ut homo cognitionem obtineat de ultimo suo fine, & mediis secundò, ut mediante tali cognitione ad media accedat, & per illa ad ultimum suum finem Deum contendat.

De obiecto Fidei. Num. 8.

P. 1. c. 1. Num. 1. Quid est obiectum Fidei? Resp. Doctrina à Deo revelata.

Ibidem. Homo teneturne credere Deo aliquid dicenti? Resp. Quis dubitet ita esse.

Ibidem. Statim ac Ecclesia determinavit quod Deus aliquid dixerit, vel revelaverit, omnes tenentur illud credere? Resp. Omnes. Alioquin hæretici, vel infideles essent.

Fideles tenentur credere, quod Deus aliquid revelaverit, cum aliqua persona particularis, excepto Romano Pontifice, qui caput Ecclesiæ est, dixerit fuisse revelatum? Resp. Non est necessitas credendi privatæ personæ.

Præf. n. 12. Summa doctrinæ revelatæ ubi continetur? Resp. In Symbolo, modò ut explicatum erit.

De Symbolo Apostolorum.

Quid debent considerari de Symbolo? Resp. tria: primò nomen, & definitio: Secundò causæ illius: Tertio fundamentum, & divisio doctrinæ, quæ in illo continentur.

De nomina Symboli. Num. 1.

P. 1. c. 1. in 5. Quid significat hoc nomen *Symbolum*? Resp. Dicitur quasi signum, quo fideles ab infidelibus distinguuntur. Secundò *Symbolum* significat quasi portionem

vel partem à multis sigillatim in unum collatam, veluti si tres portionem suam farinæ afferrent, ut communis panis efficeretur. Cum ergo Apostolorum singuli unam sententiam, quæ articulus vocatur, ad unum quid constituerent in commune contulerint, meritò hæc in unam collecta doctrina *Symbolum* appellatur.

Cur dicitur *Symbolum Apostolorum*? Resp. Quia Apostoli Spiritu sancto afflati illud composuerunt.

De definitione Symboli. Num. 2.

Symbolum quomodo definitur? Resp. Ex Catechismo *Ibid. n. 1. sic.*

Symbolum est vera formula fidei Christiana constituta. Ibid. n. 2. a. a. Item sic, Est summa, vel compendium doctrinæ à Deo revelatæ.

Item sic, Est summa illius doctrinæ, quam homines *Ibid. n. 4. Christiani scire tenentur.*

Item sic, Est veluti nota, seu tessera, aut signum, quo *Ibid. n. 2. veri fideles à falsis distinguuntur.*

Item sic, Est Christiana fides, & spei legitima professio. *Ibid. n. 3. sic.* Ex eo enim quod quis *Symbolum* fideliter recitat, proficitur se doctrinam tenere Evangelicam, secundum quod ab Apostolis tradita est, & idèd cognoscitur esse fidelis.

De causis Symboli. Num. 3.

Quæ est efficiens causa Symboli? Resp. Apostoli Spiritu sancto afflati. *Ibid. n. 3.*

Quenam est materia Symboli? Resp. Doctrina à Deo *Ibid. n. 2. revelata.*

Quenam forma? Resp. Est ille modus, quo talis doctrina in Symbolo proposita est: iste autem modus, continet primò breviter, quia brevissimè in Symbolo doctrina proponitur: secundò unitatem, quia doctrinam Evangelicam in unum fundamentum colligit, & reducit, & præbet modum, ut omnes fideles eandem doctrinam docere, & doceri possint: tertio perfectionem, quia summam doctrinæ revelatæ proponit: quarto distinctionem, quia dictam doctrinam in partes, & particulas, ut dicitur, distinguit.

Quis finis Symboli? Resp. Ex. Cat. sequentes colliguntur. *Ibid. n. 2. 3. 5.*

Primus: Vt Doctrina Symboli omnium Apostolorum testimonio comprobaretur.

Secundus: Vt omnes Apostoli eandem doctrinam docerent.

Tertius: Vt omnes fideles per orbem dispersi in eadem doctrina convenirent.

Quartus: Vt fideles facilius doctrinam Christianam tam breviter collectam addicerent.

Quintus: Vt fideles recitantes Symbolum, fidei, & spei Christianæ professionem facerent.

Sextus: Vt per dictum Symbolum fideles ab infidelibus distinguerentur.

Septimus: Vt Doctores ex principiis in Symbolo contentis plurima, quæ ad fidem Christianam pertinent, deducere possent.

Octavus: Vt per hanc fidei regulam occasio errandi in fide sublata esset.

De unitate, & divisione doctrina in Symbolo contenta. Num. 4.

In doctrina revelata, & in Symbolo contenta, est veritas atque distinctio? Resp. Est.

Vbi infr. 9. Quomodo est veritas? Resp. Quia tota hæc doctrina in vno fundamento, ac summa, fundata est, nempe in mysterio sanctissimæ Trinitatis. *2. c. 1. n. 4.*

Ibidem. Quomodo est distinctio? Resp. In Symbolo duplex est divisio, una in partes principales, alia in particulares, seu partes secundarias.

Ibidem. Quomodo sit hæc doctrina veritas atque distinctio? Respond. Tota doctrina revelata est de Deo, & de operibus illius: Cùm ergo in Deo tria considerentur, primo essentia, quæ veritatis fundamentum est: Secundo, personæ, quæ tres sunt, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Tertio, operationes personarum, quæ ita distinguuntur, vt creatio Patri, Redemptio Filio, sanctificatio Spiritui sancto tribuatur; efficitur, vt doctrina Symboli in tres partes principales divisã sit, in quarum prima de persona patris, & opere creationis: in secunda de persona Filii, & opere redemptionis: in tertia de Spiritu sancto, & de opere sanctificationis tractatio est.

Quomodo sit subdivisio in particulas? Resp. Particu-

læ appellantur articuli, & sit talis subdivisio: prima pars *Ibidem.* continet primum articulum: secunda sex sequentes: tertia quinque vltimos, & sic articuli duodecim erunt.

Cur istæ particulae articuli appellantur? Resp. Cat. ait *Ibidem.* Sicut corporis membra articuli distinguuntur: ita etiam in hac fidei confessione quicquid distincte, & separatim ab alio nobis credendum est, rectè & appositè articulum dicimus.

Explicatio primi Articuli. Num. 1.

De quam re tractatur in primo articulo? Resp. De persona Patris, & de opere creationis. *Par. 2. c. 1. Num. 4.*

In primo articulo continentur tantùm doctrina revelata? Resp. Continentur tum ipsa, tum actus fidei quem fideles dictam doctrinam confitendo efficere debent. *Art. 1. n. 2.*

Quot dictiones in primo articulo reperuntur? Resp. octo, duæ primæ explicant actum fidei, reliquæ doctrinam à Deo revelatam. *Art. 1.*

Explicatur prima, & secunda particula, Credo in. Num. 1.

Quid explicat prima particula *Credo*? Resp. Actum fidei, qui, ait Cat. debet extendi ad cor, ad linguam, ad opus, sic: Corde credo, ore confiteor, opere profiteor: totus enim homo in recitando Symbolo professionem fidei facere debet. *Art. 1. n. 1.*

Quid explicat particula, *in*? Resp. declarat qualis sit actus fidei, nempe non tantùm esse actum credendi Deum, & Deo, sed etiam in Deum, qui perfectior est. *Art. 1. n. 1.*

Ista vox, *Credo*, significatne exsistere, vel opinari? Resp. Non, sed significat maximam certitudinem, quæ in fide reperitur, vt supra dictum est. *Num. 2.*

Significatne, quod non sit curiosus inquirendum, sed fideliter credendum de his, quæ in Symbolo continentur? Resp. Ita ait Catech. *Num. 3.*

Sufficit credere corde absque eo, quod ore confessio fiat? Resp. Ait Catech. ex Scriptura habetur non sufficere, dicit enim: corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. *Num. 3.*

Quid si in peccato mortali, potestne facere actum meritiorum credendi in Deum? Resp. Non, quia constitutus in peccato mortali, habet vltimum finem in creatura, qui *Ex Art. 1. Num. 1.*

autem credit in Deum in ipsum, ut in vltimum finem tototendit affectu.

Arg. Cat. de orat. Dominica. Num. 17. Qui est in peccato mortali, si recitat Symbolum, peccatne, quia dicit mendacium, nempe se credere in Deum, cum verum non sit? Resp. Non, primò quia recitat Symbolum in persona Ecclesie, quae credit in Deum: secundò quia petit à Deo, ut det illi actum credendi in ipsum.

Explicatio tertiae particulae Deum. Num. 3.

Num. 6. Quae consideranda in hac voce, *Deus*? Resp. Duo, primò quid significet, secundò cur in singulari posita sit.

Num. 8. Quid significat hæc vox *Deus*? Resp. Divinam naturam, seu essentiam.

Num. 6. Philosophi quid de Deo cognoverunt? Resp. Vix tandem post multos labores de Deo cognoverunt quod sit omnium rerum causa, & auctor; sit immaterialis, in seipso habeat copiam omnium bonorum, & ita in seipso beatissimus sit, & quod ab ipso tanquam à primo, & inexhausto fonte in creatas res omnia bona procedunt; quod sit sapiens, veritatis auctor, amans, iustus, & beneficentissimus, quod summe, & absolute sit perfectiois, demùm quod infinita sua virtute omnem compleat locum, & attingat ea omnia, quae sunt.

Ibidem. Quoniam modo philosophi hæc cognoverunt? Resp. Lamine naturali ab effectibus, & ab iis quae sensibilia fundidit vix ipsi Philosophi post multos labores etiam imperfectè dicta de Deo cognoverunt; simplices verò magna ex parte etiam tali cognitione caruerunt.

Ibidem. Philosophia Christiana in quoniam antecellit naturalem hominum cognitionem? Resp. In multis, primò respectu rerum, quas docet, plura enim explicat de Deo, & ejus beatitudine, de beneficiis de unitate, aliisque multis: secundò ex parte modi, quod docet, certius enim, & facilius, & perfectius docet, ita ut etiam simplices, & rudes alissima de Deo sine difficultate cognoscant: Tertio ex parte docentis. Deus enim ipse revelat, & docet; lumen fidei, quod est altissimum, & divinum, infundit, quo maximè cognitiones de Deo illustrantur. Quarto ex parte finis; naturalis enim philosophia simpliciter de Deo cognitionem

exhibet: ac Christiana non solum facit cognoscere Deum, sed etiam nos permovet, ut illi adhaeramus, ad illum tanquam in vltimum finem tendamus, desum in illo beati sumus.

De unitate Dei. Num. 4.

Ut in singulari dicitur, *Credo in Deum*? Resp. Ad *Num. 7.* Explicandam divinæ essentiae unitatem. Deus estne vnus? Resp. Ita esse Catech. autoritate & *Ibidem.* ratione probat.

Quomodo autoritate? Resp. Deuter. 6. expressè dicitur, *Deus vnus est.* Ephes. 4. dicitur: *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* *Ibidem.*

Quomodo ratione? Resp. Sic, impossibile est, quod perfectissimum, & absolutissimum ens sit plus quam vnus: Illud enim est perfectissimum, in quo omne, quod dicit perfectionem, reperitur: Si ergo essent duo entia perfectissima, vel omne, quod est in vno esset in alio, & tunc non duo, sed vnum essent, in nullo enim distinguerentur: vel aliquid esset in vno, quod non esset in alio, & tunc aliquid perfectionis desset in vtroque, quia vnum careret perfectione alterius. Ens ergo perfectissimum, quod Deus est, vnum tantum esse potest. *Ibidem.*

Cur ergo sacrae litterae res creatas Deos appellant, cum Prophetas, & Iudices Deos vocent? Resp. Factum est ad significandum, quod in illis aliqua excellens Dei virtus reperiebatur. Ideò participativè, non essentialiter Dii sunt appellati. *Num. 8.*

Simpliciterne, & absolute sacrae litterae quod Deus vnus sit, docent? Resp. Simpliciter, & absolute quoad essentiam Deum esse vnum affirmat: respectu verò personarum cum hac unitate Trinitatem coniungunt. *Num. 8. &c.*

De Trinitate divinarum personarum.

Num. 5.

Potestne esse quod in Deo sit unitas, & Trinitas? Resp. *Num. 8.* respectu eiusdem impossibile est, respectu autem diversorum possibile est: ita homo respectu personae, vnus est, respectu verò animae, & corporis, ex duobus constare omnes affirmant.

Quomodo in Symbolo exprimitur in Deo unitas, ac Trinitas? Resp. Cùm in Symbolo dicitur, *Credo in Deum*, exprimitur essentiae unitas, cùm verò dicitur, *Credo in Pa-*

rem, in Filium, in Spiritum sanctum, in personis divinis constituitur Trinitatem.

Ibidem. Potestne dici, quod in Deo sit unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate? Resp. *Revera ita est.*

Explicatur quarta particula, Patrem.

Num. 6.

N. 9. &c. **Q**uor sunt consideranda circa hanc particulam, *Patrem*? Resp. tria, primò quid significet, secundò de persona patris: tertio de distinctione divinarum personarum.

Num. 8. Quor modis accipitur hæc vox, *Pater*, provt Deo convenit? Resp. Tribus. Primò enim *Pater* convenit Deo: quia est Creator, & Gubernator totius mundi: sicut enim ille, à quo familia propagatur, *id est*, filii geniti sunt, & gubernat, *id est*, imperat in domo, dicitur paterfamilias: ita Deus, à quo mundus producitur, & gubernatur, *Pater* verè poterit appellari, & hoc modo etiam Philosophi Deum vè Patrem omnium cognoverunt: Secundò dicitur *Pater* respectu Christianorum: isti enim licet non sint filii naturales Dei, tamen filii Dei, & fratres Christi, ac coheredes illius sunt constituti: vnde Deus *Pater* illorum est adoptivus: Tertio, dicitur *Pater* respectu Unigeniti Filii sui, non adoptivi, sed naturalis, qui Christus est, & hoc secundo, & tertio modo solo lumine fidei noticia de Dei paternitate haberi potest.

Num. 10. Quomodo distinguntur hæc proprietates? Resp. *ait* Catech. proprietati- *Ibidem.*

bus: singulæ enim personæ suam habent proprietatem.

Quænam sunt istæ proprietates? Resp. *Proprietas* Pa- *Ibidem.*

tris est, quod sit ingentus, ipse enim à nullo genitus est: proprietas Filij est, quod sit genitus, ipse enim à Patre genitus est. *Proprietas* Spiritus sancti est quod à Patre & à Filio procedat: *Pater* enim, & *Filius* *spicant*, vel produ- *Ibidem.*

unt Spiritum sanctum.

In quonam fundantur istæ proprietates? Resp. *In* du- *Ibidem.*

plici operatione Dei, una est generatio Filij, alia productio Spiritus sancti.

Quomodo sunt dictæ operationes in Deo? Respond. *In* Deo est intellectus, & voluntas: per intellectum *Pater* se ipsum intuens ac cognoscens, generat Verbum, seu Filium: Per voluntatem verò *Pater*, & *Filius* se mutuo diligentes spirant Spiritum sanctum. *Quis* autem poterit dubitare, quin in Deo sit intellectus, & voluntas, cognitio, & amor.

Estne aliquis ordo inter dictas personas? Respond. *Est* *Ibidem.*

ordo ille, quem Theologi appellant Originis, secundum quem persona Patris dicitur prima, Filij secunda, Spiritus sancti tertia.

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

sicut nemo potest generare seipsum, ita nemo potest esse Filius sui ipsius.

De distinctione Personarum. Num. 3.

Hæc dicto *Pater*, significatne distinctionem personarum in divinis? Resp. significat: persona enim filii à persona patris, etiam in humanis distincta omnino est.

Quor sunt personæ divinx? Resp. Tres. *Pater*, *Filius*, & *Ibidem.* *Spiritus sanctus.*

Cur credendum esse tres? Resp. *Quia* Deus per scripturas hoc revelavit. *Ibidem.*

Inter dictas personas estne distinctio? Resp. *Est*, non *Ibidem.* *tamen* respectu essentix.

Quomodo distinguntur? Resp. *ait* Catech. proprietati- *Ibidem.*

bus: singulæ enim personæ suam habent proprietatem.

Quænam sunt istæ proprietates? Resp. *Proprietas* Pa- *Ibidem.*

tris est, quod sit ingentus, ipse enim à nullo genitus est: proprietas Filij est, quod sit genitus, ipse enim à Patre genitus est. *Proprietas* Spiritus sancti est quod à Patre & à Filio procedat: *Pater* enim, & *Filius* *spicant*, vel produ- *Ibidem.*

unt Spiritum sanctum.

In quonam fundantur istæ proprietates? Resp. *In* du- *Ibidem.*

plici operatione Dei, una est generatio Filij, alia productio Spiritus sancti.

Quomodo sunt dictæ operationes in Deo? Respond. *In* Deo est intellectus, & voluntas: per intellectum *Pater* se ipsum intuens ac cognoscens, generat Verbum, seu Filium: Per voluntatem verò *Pater*, & *Filius* se mutuo diligentes spirant Spiritum sanctum. *Quis* autem poterit dubitare, quin in Deo sit intellectus, & voluntas, cognitio, & amor.

Estne aliquis ordo inter dictas personas? Respond. *Est* *Ibidem.*

ordo ille, quem Theologi appellant Originis, secundum quem persona Patris dicitur prima, Filij secunda, Spiritus sancti tertia.

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

Quomodo est hic ordo? Resp. *Pater* à nullo est genitus, vel productus: Ideo cum sit principium sine principio, *id est*, aliæ personæ habent principium à Patre, ipse verò non habeat principium ab alio, verè respectu hujus *Ibidem.*

originis dicitur prima persona: Filius quia habet originem à patre, dicitur secunda: Et Spiritus sanctus, qui à Patre & Filio procedit, dicitur tertia.

Ibidem. Vna persona estne prior, vel maior, vel perfectior alia? Resp. Nullo modo.

Ibidem. Quid concludit Catech. de distinctione personarum? Resp. Primò ita ait, veneranda, atque consuetudo est unitas in essentia, distinctio in personis. Secundò ait: In essentia unitas, in personis proprietates, in maiestate, & Trinitate & qualitas piè, & sanctè colenda, atque credenda est: tertio docet de hoc mysterio non esse curiosius inquirendum, sed Deo fideliter esse credendum; ab ipso enim Deo hoc mysterium nobis est revelatum.

Explicatur verbum, Omnipotentem. Num. 6.

Num. 6. & 7. Deus estne simplicissima substantia? Resp. Est supra quàm dici potest.

Num. 11. Cur sacre literæ ita simplicem substantiam variis nominibus appellant? Resp. Hoc fit primò, ut doctrinam accommodent capiti hominum, qui non valent immensam Dei maiestatem in sua simplicitate considerare. Secundò ad significandum multis nominibus immensitatem divinæ maiestatis.

Dicta nomina quomodo à Theologis appellantur? Resp. Attributa Dei.

Num. 6. 11. & 13. Cur ita? Respond. Quia à sacris literis Deo sunt attributa.

Quæ sunt ista nomina, ut vocat Catech. vel attributa, ut Theologi appellant? Resp. Sunt veluti omnipotentia, Sapientia, Bonitas, Iustitia, Misericordia, Veritas, & alia plura, quæ à sacris literis Deo tribuntur.

Num. 14. & Num. 10. Possuntne reduci ad aliqua principalia? R. Possunt, nempe ad hæc tria. Potentia, Sapientia, Bonitas: Iustitia enim ad potentiam, Veritas ad sapientiam, Misericordia ad bonitatem reduci possunt.

Omnia, & singula attributa suntne communia toti Trinitati, ita ut tum Patri, tum Filio, tum Spiritui sancto conveniant? Resp. Proprietates, quæ dictæ sunt, nempe esse ingentium, esse genitum, & procedere à genitore, & genito, non sunt communes toti Trinitati; sed sunt proprie

singularum personarum. Reliqua verò omnia nomina, seu attributa, ut scientia, bonitas, æternitas, & alia, toti Trinitati communia sunt.

Quomodo ergo Sapientia tribuitur Patri, Sapientia Filio, Bonitas Spiritui sancto? Resp. ait Catech. erraret, qui dicta crederet ita convenire vni persone, ut non conveniant alteri; æquè enim omnibus convenire dubium non est. Sed præcipua quadam ratione Pater dicitur omnipotens, quia ab ipso Filius, & Spiritus sanctus originem habent: Filio tribuitur Sapientia, quia æternum Patris Verbum est, & à faciendo Patris intellectus productur: Sapientia autem intellectuali quodam modo speciali tributa est: Bonitas verò Spiritui sancto datur, quia Patris, & Filii amor est: bono autem amore convenire dubium non est.

Quid significat hæc vox, Omnipotens? Resp. Omnia potens.

Quid est omnia posse? Resp. Est nihil omnino esse; aut animo, vel cogitatione fingi posse, quod Deus efficere non possit.

Deus potestne facere, ut omnia ad nihilum redeant, potestne etiam repetè ex nihilo plures mundos creare? Resp. Hæc, & multò maiora facere potest.

Deus potestne mentiri, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut aliquid ignorare? Respond. Non potest, quia talia posse non est potentatis, sed infirmitatis.

A Deo suntne illa omnia removenda quæ aliquam dicuntur imperfectionem, ut modò dicta & similia, quæ perfectissimæ Dei essentia convenientia non sunt? Resp. Omnia.

Quare cum plura sint nomina, & attributa Deo convenientia, Apostoli prætermisissis aliis, hoc unum de omnipotentia in Symbolo posuerint? Resp. Ob multas rationes id factum est.

Prima est, quia qui cognoscit Deum omnipotentem, sub hac cognitione multa alia de Deo cognoscit, veluti quod possit cognoscere omnia, & quod omnibus dominetur, demùm innumerabilia facere possit: si enim aliquid scire, vel facere, vel velle, vel imperare non possit, usquaquam omnipotens diceretur.

Ibidem. Secunda, cognitio divinæ omnipotentiae est maxime utilis, ac necessaria ad hoc, vt fideles admirabilia, & inexplicabilia de Deo credenda inducantur; idem in primo articulo Symboli merito est collocata: Qui enim credit Deum omnipotentem, si audiat Deum fecisse aliquid ultra modum & ordinem naturæ, de facili credit, quia omnipotentem nihil difficile est: Imò quo maiora de Deo audiat, eo libentius illa credit.

Ibidem. Tertia, talis cognitio maxime confirmat spem; cum enim aliquid etiam magnum, & admirabile proponitur vt sperandum, petendum, expectandum à Deo, qui considerat illum omnipotentem, erigitur animo sperans non esse difficile Deo, vt talia & alia quoque maiora concedat. Quare hac fide de Dei omnipotentia convenit nos esse munitos, cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum & utilitatem edere cogimur, vel cum à Deo precibus impetrate aliquid volumus.

Ibidem. Quarta, dicta cognitio nos homines ad omnem apimi modestiam, humilitatem, & timorem Dei instituit, Qui enim Dei Omnipotentiam considerat, humiliatur sub potenti manu illius, discit non timere eos, qui possunt occidere corpus, sed Deum qui in potestate sua, & nos ipsos, & animam, & corpus & omnia nostra ita constituta habet, vt de ipsis possit facere, quod sibi iustitiae conveniens est.

Ibidem. Quinta: Hæc cognitio facit, vt immensa erga nos Dei beneficia cognoscamus cum facta sunt, & pro illis gratias agamus illo verbo urgentes, *Fecit mihi magna qui potens est*: Ad futura verò beneficia nos præparamus, cogitantes Deum omnipotentem, inexhaustum esse beneficiorum fontem: idem de præteritis humiles gratias illi agenda sunt; in futurum autem confidenter alia & sperari, & peti debent.

Explicatio verborum, Creatorem Cæli & Terræ.

Num. 10.

Num. 15. **Q**uare post illud verbum, *Omnipotentem*, ponitur *Creatorem Cæli & Terræ*? Resp. Quia qui credit Deum Omnipotentem, facillime credit illum creasse Cælum, & terram.

Ibidem. Quid significat hæc vox, *creare*? Resp. Ex nihilo aliquid facere.

Deus

Deus potestne creare? Resp. Quia omnia potest, creare *Ibidem*: etiam potest.

Deus estne creator? Resp. Deus ex nihilo totum mundum creavit. *Ibidem.*

Quidnam Deum induxit ad creationem mundi? Resp. *Ibidem.* ait Catech. Deus nulla vi aut necessitate coactus, sed sua sponte, & voluntate omnia creavit.

Deus creavitne mundum ob suam utilitatem? Resp. *Ibidem.* Nequaquam: In creatione enim Deus dat quidem, & communicat rebus; ab illis autem accipit nihil: deinde Deus qui habet vitam in semetipso, nostrorum bonorum non eget.

Quid ergo Deum impulit ad creandum? Respond. Sola *Ibidem.* ipsius bonitas; de natura enim bonitatis est, vt alius seipsum velit communicare.

Quando Deus creavit mundum, habuitne, vt alij artifices habere solent, extra se aliquam ideam, aut formam, aut exemplum, seu exemplar, ad cuius imitationem mundum, vt mundus est, fabricaret? Resp. Non habuit extra se.

Habuitne quæ dicta sunt intra se? Respond. Habuit, *Ibidem.* quia retum omnium exemplar, quod à Theologis mundus archetypus, vel idealis appellatur, divina intelligentia continetur: Idem Deus hoc exemplar in seipso intuetus, ac veluti imitatus, summa sapientia omnia procreavit.

Per hoc quod Deus dicitur *Creator*, debetne intelligi tantum, quod res ab illo productæ sunt? Resp. Multa alia intelligi debent: absolute enim opere creatoris, Deus à rebus suam virtutem, & efficientiam non subtrahit.

Quæ sunt actiones Dei in mundum à se creatum? Resp. *Ibidem.* Prima est *creatio*: secunda *conservatio*; eisdem enim virtute inhnita, qua Deus creavit, omnia conservat: tertia, *Gubernatio*; nam gubernat, & regit omnia, suaque providentia omnia necessaria illis suppeditat: quarta Deus intima virtute ea quæ moventur, & agunt aliquid, ita impellit ad morum, & actionem, vt quamvis secundarum causarum efficientiam, & operationem non impediatur, præveniat tamen.

Opus creationis estne commune omnibus personis Tri-

Num. 23.

X

nitatis: Resp. Commune est. Omnia enim opera Dei ad extra, quæ Deus extra se agit, toti Trinitati communia sunt.

Ibidem.

Cur ergo patri tributum esse videtur? Resp. Quia ad creationem potentia maxime necessaria est, potentia autem Patri aliquo modo tributa est.

Explicatio particula, Cæli. Num. 11.

Num. 16.

Quid per cælum intelligi debet? Resp. primò ipsum cælum, ut omnes cælos continet: secundò illa, quæ in ipsis sunt, id est Angeli, Deus enim visibilium, & invisibilium creator est.

Ibidem.

Cæli suntne opera Dei? Resp. ait Propheta, sunt opera digitorum Dei.

Ibidem.

Quid est mirabile in opere cælorum? Respond. Primò, ipsi cæli in tali numero, figura, qualitate, quantitate, incorruptibilitate: secundò ornatus Cælorum, Sol, Luna, Sidera ita lucida, pulchra, & recto ordine distributa: tertio certus, & constans cursus cælorum, & siderum, quo perpetuo cursu nihil est mobilis, & mobilitate illa nihil certius: quarto effectus diæ mutationis in distinguendis temporibus, diebus & annis: quinto effectus cælorum in hæc inferiora, sive sit lumine, sive motu, sive influxu.

Num. 17.

Deus creavitne Angelos? Resp. creavit, & creatos in cælo collocavit.

Ibidem.

Angeli suntne naturæ corporalis, an spiritualis? Resp. spiritualis.

Ibidem.

Quare creati sunt? Resp. ut Deo ministrarent, & assisterent.

Ibidem.

Quot munera Deus contulit illis? Respond. quatuor maxima & admirabilia illis dedit: primò naturam spiritualem, & incorruptibilem: secundò intellectum eminentem, excellenti scientiæ præditum: tertio concessit potentiam magnam, quia fecit illos potentes virtute: quarto largitus est illis gratiam suam cum bona voluntate, & amore culto.

Ibidem.

Deus creavitne in gratia omnes Angelos, etiam rebelles? Resp. creavit, Angeli enim desertores dicuntur in veritate, seu gratia non itersisse.

Ibidem.

Quare mali Angeli in infernum detrusi sunt? Resp. Quia desecerunt à Deo suo.

Explicatio particula, Terræ. Num. 12.

Quid nomine Terra intelligi debet? Resp. Omne illud quod infra cælos positum est.

Quænam in hoc opere Dei debent considerari? Resp. Num. 1.

Duo: primò terræ, & elementorum productio: secundò hominis constitutio, atque formatio.

Quæ circa elementa possunt considerari? Resp. Innu. Num. 18.

mirabilia: veluti, primò numerus elementorum, quantitas, figura, qualitates, quod sint lucida, vel diaphana, vel operta, quod sint contraria, alterabilia, miscibilia, & tamen incorruptibilia: virtutes illorum, situs eorumdem, & præcipue quod terra super stabilitatem suam fundata sit, & quod in media mundi parte consistat: secundò partes terræ, veluti quod in ea ascendunt montes, & descendant campi, & quod aquæ super illam sint, & terminos suos non transgrediantur, neque convertantur operite illam: tertio quod sit ornata, & convestita arboribus, & omni herbarum, & florum varietate: quarto quod Deus illum compleverit innumerabilibus animantium generibus, sicut etiam in aëre, & aqua ab ipso effectum est.

Quidnam in homine debet considerari? Resp. Duo, anima, & corpus, & ea, quæ in ipsis mirabilia sunt.

Quid de corpore est considerandum? Respond. Primò, vilitatem materiæ, ex qua formatum est, nempe de limo terræ, hoc enim commendat artificis sapientiam: secundò admirabilem illius structuram, pulchritudinem, agilitatem ad omnia, membrorum multitudinem, varietatem figuram, proportionem, positionem, rectam figuram, demum manus, quæ organum organorum sunt: appellatæ: tertio quod hoc corpus, quod per legem naturæ corruptibile erat, divino beneficio immortalis, & impossibile factum sit.

Quænam circa animam consideranda sunt? Resp. Pri. *Ibidem.*

quod quod anima facta sit spiritualis, intellectualis, immortalis: secundò quod per illam homo ad imaginem, & similitudinem Dei formatus sit: tertio quod per illam homo liberi arbitrii factus est: quarto, quod Deus Omnipotens in hominis Creatione omnes motus, & appetitiones, seu passionem animi ita temperavit, ut semper rationis imperio parerent: quinto Deus originalis iustitiæ admirabile donum addidit.

Sexto Deus omnibus animantibus preesse hominem voluit.

De utilitate doctrinae sic explicata. Num. 13.

Art. 1. n. 1. & seq. **Q**uae utilitas potest accipi ex doctrina primi articuli sic explicata? Resp. Duplex, una pertinet ad intellectum, alia ad voluntatem.

N. 1. 1. 3. & 4. **Q**uamnam spectat ad intellectum? Resp. Primum per hanc doctrinam intellectus cognoscit, quia actus fidei, spei, & charitatis erga Deum à fidelibus sunt elicendi. Item cognoscit altissima de unitate divine essentiae, & de persona Patris, necnon de attributo illius, *id est* omnipotentiae, & per illam creationis mundi: Item ostenditur excellentia mundi, seu operis à Deo creati: secundò tali supposito cognitione, intellectus elevatur in admirationem mirabilium quae dicta sunt, & per illam ad laudem, & gloriam Deo exhibendam excitatur.

N. 11. 12. 13. & 14. **Q**uae utilitas advenit voluntati? Resp. Erigitur primum ad sperandum in Deo omnipotente, item ad timorem illius filialem: secundò ad diligendum, & colendum Deum: tertio ad gratias agendas de tantis beneficiis nobis collatis: totum enim mundum ad utilitatem hominis deservire dubium non est.

Explicatio secunda partis Symboli. Articulus secundus, &c. Num. 1.

Ex n. 1. n. 4. post pr. **V**binam incipit, & terminatur secunda pars symboli? Resp. Incipit in secundo articulo, & terminatur in septimo.

Quid continetur in hac secunda parte? Resp. Doctrina revelata de persona Filij, quae est secunda Sanctissimae Trinitatis, necnon de mysterio Incarnationis, & redemptionis.

Art. 2. & 4. **Q**uidnam tractatur à Catechismo in hac parte? Resp. Primum proponitur doctrina revelata de mysterio Incarnationis, & Redemptionis: secundò necessitas, & utilitas talis Doctrinae.

Art. 3. & 5. **Q**uid continet dicta doctrina revelata? Resp. Praecipue enuntiat: primum necessitatem Incarnationis: secundò doctrinam de secunda persona; *id est* Filij: tertio de mysterio Incarnationis: quartò de mysterio Redemptionis.

De necessitate Incarnationis. Num. 2.

Incarnatio filij Dei potest dici necessaria ad salvandos homines? Resp. Aliquo modo necessaria dici potest.

Quomodo à Catech. explicatur haec necessitas? Resp. *Num. 2. 3.* Primum declarat statum, in quo homo à Deo creatus est: secundò ruinam ab illo statu: tertio impotentiam creaturarum ad ferendum dicto casui remedium: quartò concludit Incarnationem filij Dei optimum fuisse remedium.

Quidnam explicat de statu primi hominis ante peccatum? Resp. Appellat felicissimum, tum ex parte animae, quia in justitia, & sanctitate constitutus erat, tum ex parte corporis, quòd immortalitatem obtinebat, & alia ut supra in primo articulo dictum est. Ideò altissimum dignitatis gradus vocatur.

Quamnam fuit hominis ruina? Resp. Maxima, ob duo: *Num. 4.* primum enim amisit plurima bona: secundò incidit in maxima mala à Concil. Trid. explicata.

Solus Adam qui peccavit, subiitne hanc poenam peccati? Resp. Non; ab ipso enim tanquam ex origine, & causa, vel semine, ad nos illius posteros dicta poena iure est derivata.

Angeli poterantne suis in viribus sublevare, & reparare hominem ad primum statum, vel illum ab illata poena liberare? Resp. Non poterant.

Poterantne homines? Resp. Neque ipsi, *Art. 1. n. 3. & ibidem.* Quod ergo remedium, vel subsidium dictae ruinae, malis reliquum erat? Resp. Incarnatio filij Dei, qui sua infinita virtute infinitam peccati vim tollere valebat, & sic nos Deo Patri conciliare.

Fides, & confessio mysterij Incarnationis, & Redemptionis fuitne semper ad salutem necessaria? Resp. Semper.

In veteri Testamento Deusne illam praemonstravit? Resp. Saepissime, & multis modis.

Explicatio secundi Articuli. Num. 1.

De quamnam re agitur in secundo articulo? Resp. Primum de persona Christi: secundò, de actu fidei, qui in ipsum fieri debet.

Quot particulae in hoc articulo sunt? Resp. Novem, tot enim verba in illo sunt,

Artic. 9. Quid facit prima particula, *Et*? Resp. copulat illud verbum, *Credo*, sic: *Et credo*. Idem in illa particula continetur actus fidei, qui in *Christum* fieri debet.

Num. 22.
& art. 1.
n. 1. Quid facit secunda, *in*? Resp. Explicat qualis actus fidei sit faciendus, nempe tertius, qui est informatus caritate, & convenit soli Deo, & est credere in *Christum*.

Artic. 1.
Num. 5.
9. *Alia* particula quid significant? Resp. Tertia particula significat, *Iscum* esse proprium nomen filij Dei, propterea factus est: *Iesus* significat *Salvator*, fuit enim impositum à Deo per Angelum, fuit hoc nomen impositum alijs quasi per modum figuræ, sed proprium filij Dei Incarnati nomen; significat enim plene humanam Redemptionem.

Quarta particula, *Christum*, significat unctum, & attribuitur Filio Dei Incarnato ad significandam eius dignitatem, seu officium: cum enim tum Sacerdotes, tum Prophetæ, tum Reges vngerentur ad significandum quod in Filio Dei triplex erat officium, vel dignitas, nempe Regis, sacerdotis, & Prophetæ; *Christus*, *id est*, unctus appellatus est. Filius autem Dei non fuit unctus opera hominum, sed cælestis Patris virtute: non oleo corporali, sed spirituali, quia in eius animam summa Spiritus sancti plenitudo effusa est. *Christus* fuit *Propheta*, quia docuit: fuit *Sacerdos*, quia seipsum obtulit Patri in ara Crucis. Fuit, & est *Rex*, quia Ecclesiam regit. Ab hostibus tuetur. Leges præleribit. Sanctitatem largitur. Vites ad bene agendum præbet. Regnat in toto mundo. Dominatur in omnes homines, præcipue autem in iustos. Absolutam habet potestatem. Eius Regnum in terris inchoatur, in cælis perficitur. Nunc mundus illi incipit subijci, perfectè autem in die Iudicij subiectus erit.

Num. 3. Quinta *Filius*, denotat *Christi* personam esse secundam Trinitatis, ita ut in *Christo* non sint duæ personæ, una hominis, alia Dei, sed una tantum, nempe illa, quæ in Trinitate *Filius* appellatur. Cum autem *Christus* non possit esse *Filius* nisi habeat *Patrem*: & non possit habere *Patrem* saltem naturalem, nisi sit *genitus* ab illo: idem rectè apponitur.

Ibidem. Sexta particula, *eius*, scilicet *Dei Patris*, ad docendum, idem dici *Filium*, quia *Patrem* habet, qui est *Deus Patris*

& est *genitus* à *Patre*; unde hæc vox, *fillum eius*, tria omnino includit.

Primo, quod *Christus* sit *Filius*.

Secundo, quod sit *Filius Dei Patris*.

Tertio, quod sit *genitus* ab illo.

Septima, *unicum*, declarat, quod *Christus* sit *Filius Dei* naturalis, non adoptivus; aliquis enim dicitur *Filius* naturalis alicuius, quando ab illo *genitus* est. Si verò ab alio *genitus* sit, & adoptetur in *fillum* ab eo, quin *non* *genit*, tunc *Filius* adoptivus est. Cum ergo *Deus Pater* multos habeat *filios* adoptivos, nempe homines iustos, quibus dedit potestatem *filios Dei fieri*, ut declaratur hic non intelligi de adoptivis, sed de naturali, additum est, quod *unicum* *fillus* sit.

Octava, *Dominum*, significat *dominium*, quod *Christus* *Ibidem* habet in omnia, non solum ut *Deus*, sed etiam ut *homo*; *Deus* enim *Christo*, etiam ut *homo* est, omneque contulit potestatem in celo, & in terra, & merito; quia humana natura *divinæ naturæ* in *persona* *Filij* unita est.

Nona, *nostrum*, explicat speciale *dominium* in *fideles*, & *Ibidem* præcipue in *iustos* qui eius legem observant. Illis enim *Christus* vere *dominatur*, cum illi voluntarie eius imperio *substant*, & *obediunt*.

De utilitate doctrinae se explicat. Num. 4.

Quæ utilitas oritur ex doctrina secundi articuli mo-
do explicati? Resp. Primo, illuminatur Intellectus, ut cognoscat eminentiam personæ *Christi*, infinitam eius dignitatem, *dominium* quod in nos habet, immensa etiam beneficia, quæ ab illa in nos procedunt: secundo, excitatur, & movetur voluntas, ut summo affectu eliciat actus fidei, spei, & caritatis erga *Christum*; ideo *illam* *colat*, diligat, & ut vero, ac summo *Domino* se totam humiliet, ac subdat.

De duplici *Christi* *Nativitate*, *divina* & *humana*.
Num. 5.

*Quot*plex est *Christi* *Nativitas*? Resp. duplex, una æterna à *Patre*, alia temporalis ex *Matre*.

Christus est *vnus*, & *idem* *fillus*? Resp. ait *Catech.* etiam si in *Christo* sint duæ *Nativitates*, tamen *vnus* tantum *fillus* est, quia in *Christo* est *vnus* tantum *persona*, in qua in *divina*, & *humana* natura convenit.

Num. 10.

& Art. 1.

Num. 5.

Num. 14.

Art. 2. n. 9.

670.

De aeterna Christi generatione. Num. 6.

Ibidem. **Q**uare Christus est filius naturalis Dei Patris? Resp. Quia ab illo ab aeterno genitus est.

Art. 1. n. 3. Per quam actionem Pater genuit Filium? Resp. per generationem.

Artic. 9. Num. 20. Hæc generatio estne operatio intellectus, an voluntatis? Resp. intellectus.

Ibidem. & art. 1. n. 8. & 9. Quare productio, quæ fit in Deo per intellectum, dicitur generatio? Resp. Quia in tali productione res producta exprimit similitudinem producentis.

Quid est illud, quod intellectus in sua cognitione producit? Resp. Verbum.

Artic. 9. Num. 9. Ibidem. Quomodo generatio Filij cum productione Verbi similitudinem habet? R. sic, mens humana cum cognoscit aliquid, exprimit similitudinem illius. In cognitione enim fit assimilatio inter intellectum, & rem intellectam; producit enim intellectus effigiem vel imaginem rei intellectæ, quæ imago, vel similitudo dicitur conceptus, seu verbum mentis. Cum ergo mens cognoscit seipsam, exprimit effigiem, vel imaginem, vel similitudinem sui, quæ dicitur Verbum. Cum ergo Deus Pater seipsum intelligit, verbum æternum generat, & hoc à sancto Ioanne filius appellatur. Valde enim diversa est operatio Dei seipsum cognoscentis, ab operatione humani intellectus. Divinus enim intellectus substantia, & infinita est, ideo ejus operatio est perfectissima, & talis ut productum per ipsum, non accidens, sed substantia sit, in Deo enim accidentia esse non possunt.

Explicatio tertij Articuli. Num. 1.

Quid explicatur in tertio articulo? Resp. Mysterium Incarnationis, & Nativitatis Christi.

Quenam Character de illis? Resp. Duo, primò explicat mysterium Incarnationis; secundò, proponit meditanda de illo.

De Mysterio Incarnationis. Num. 2.

Art. 1. Num. 10. & art. 3. Num. 2. **Q**uare differentia est inter Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis? Resp. Sanctissima Trinitas in eadem natura continet tres personas. Incarnatio vero contrà in eadem persona continet duas naturas.

Quare differentia est inter naturam, & personam? Res. In

substantia rationali, qualis est homo, Angelus, & Deus, semper duo considerantur: unum est persona, vel ut philosophi dicunt, suppositum, & est illud, quod in dictis substantiis operatur: vnde est illud dictum philosophicum, actiones sunt suppositorum. Aliud est essentia: & potest dici illud quo personæ suas exercent operationes.

Potestne declarari exemplo? Resp. Potest, in homine duo considerantur. Primò, persona, id est ipse homo, veluti Petrus, Paulus: secundò, essentia hominis, id est, anima, & corpus homo; seu Petrus est ille, qui operatur, scribit, currit, intelligit: anima, & corpus sunt illud quod talia facit.

Quare explicatur à Catech. de Mysterio Incarnationis? Resp. Sequentia.

Primò, quæ persona sit in Christo.

Secundò, quæ naturæ sint in illo.

Tertio, de vocatione naturarum.

Quarto, de proprietatibus, & actionibus illarum.

Quintò, de communicatione proprietatum in persona.

Sextò, de fine Incarnationis.

De persona Christi. Num. 3.

Quid est Incarnatio? Resp. Est, quod Deus factus sit homo, seu caro. *Art. 5. n. 7.*

Natura divina in Christo est facta natura humana? *Ibid. n. 2.*

Resp. Non. Natura humana est facta natura divina? Resp. Non. *Ibidem.*

In Christo reperiuntur persona, & natura? Resp. *Ibidem.*

Omnino. Quot personæ sunt in Christo? Resp. Vna tantum, & est de hęc.

Essene hæreticum in Christo duas asserere personas? Resp. Effet.

In Christo reperiuntur persona humana? Resp. Est hæreticum hoc asserere.

In illo reperiuntur persona divina? Resp. Ita est, & est una ex personis Sanctissimæ Trinitatis. *Ex num. 2. art. 1.*

Persona Christi estne persona Patris, vel Filij, vel Spiritus sancti? Resp. Non est persona Patris, neque Spiritus sancti, sed Filij. *Ibidem.*

Quomodo Christus dicitur homo, si non habet perso- *Num. 5. & 2.*